

SPECIALIZED TEXT PITFALLS AND HOW TO AVOID THEM

Denisa Elena Petrehuş

Lecturer, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This article proposes to address certain aspects pertaining to specialized languages and to the methods employed when teaching/translating these languages in class, this being one of the most important issues facing any teacher involved in teaching specialized languages to non-philologist students.

It is known that a foreign language is sometimes perceived by a non-native as a barrier. This represents more of a problem when the text taught in class is in a language other than the students' mother tongue. Specialized translation is a form of translation whose distinctive features are given by the specialized nature of the texts to be translated. The scientific text confronts the student with a new context, helps him or her to adjust their views correctly, to choose suitable words and expressions in order to build their statements and to be able to communicate them orally/in speaking; listening to a text and rendering it orally and in writing is based on the acquisition of specialized vocabulary.

The teacher's role is to highlight the pitfalls that may occur in the translation process and to help the students to avoid them.

Keywords: specialized text, common vocabulary, specialized vocabulary, homonymy, false friends, specialized language terminology.

Este cunoscut faptul că secolul al XX-lea este numit în acelaşi timp „secolul vitezei”, „secolul cinematografiiei”, „secolul calculatoarelor electronice”, dar mai este numit şi „secolul traducerii”. Activitatea de traducere are vechi tradiţii. Ea este generată de existenţa pe glob a mai multor limbi şi va fi necesară atâta timp cât omenirea nu va dispune de o limbă unică pentru comunicare.

Într-o accepţie superficială se crede că traducerea înseamnă a găsi pentru cuvintele unei limbi cuvinte-echivalente în altă limbă. Considerându-se că lexemele sunt un fel de „etichete” ale obiectelor, fenomenelor, calităţilor, acţiunilor etc, se poate ajunge foarte

ușor la ideea eronată că traducerea ar fi un simplu schimb de „etichete”. Ferdinand de Saussure observă în acest sens că „pentru unii oameni limba, redusă la principiul său esențial, este o nomenclatură, adică o listă de termeni care corespund cu tot atâtea lucruri”.¹ Există și alți cercetători care atenționează că limba nu este o colecție de cuvinte. Martinet afirmă că: „a învăța o limbă nu înseamnă să pui noi „etichete” pe niște obiecte cunoscute, ci să te obișnuiești să analizezi astfel obiectul comunicării lingvistice.”² Limbile diferă între ele nu numai după aspectul exterior, printr-un vocabular individual și printr-o structură gramaticală specifică, ci și prin felul de a organiza conținutul semantic al lexicului, iar oameni care vorbesc limbi diferite nu prezintă în același mod lucrurile.

Prin termenul de “traducere” înțelegem: traducerea ca un concept abstract (adică atât procesul de traducere, cât și traducerea ca produs), traducerea ca produs al procesului de traducere (adică textul tradus) și traducerea ca proces (activitatea desfășurată de traducător). O a patra teorie este cea enunțată în completare de Bantaș și Croitoru, și anume teoria interpretativă a traducerii, care, pe lângă studierea traducerii ca produs și ca proces, pune accent pe procesul de interpretare, cuprinzând domeniile lingvisticii, psiholingvisticii, semanticii, pragmaticii, contextului cultural, competenței de comunicare, în cadrul analizei textului efectuate în vederea traducerii (translation oriented text analysis – TOTA).³ Se susține ideea conform căreia odată cu efectuarea unei traduceri are loc o *metamorfoză* la nivelul textului. Textul original suferă cu ajutorul traducătorului diverse procese de prelucrare, transformare, interpretare, adaptare. Se obține astfel un text nou și acesta este adus în fața receptorului. Se poate afirma că “se pierde” și/sau “se câștigă” prin “nașterea” unui noi text.

S-a afirmat în repetate rânduri că traducerea este “o artă intermediară”. Aceasta rezultă din apropierea a două “sfere lingvistice” pe care traducătorul trebuie să le stăpânească foarte bine. În plus, există și o oscilare a cercetătorilor între definirea traducerii ca arta și/sau știință. Se mai adaugă și o altă valență, cea de “meșteșug”.

Theodore Savoy la 1957 scrie “The Art of Translation” (Arta Traducerii), Eugene Nida în 1964 vorbește despre “Towards a Science of Translating” (Despre Știința Traducerii), iar E. Jakobson, 1958, vede traducerea ca meșteșug. Alții merg mai departe și o văd ca artă exactă (George Steiner, 1975) sau G. Mounin (1963) care consideră că

¹ Saussure, Ferdinand de. *Curs de lingvistică generală* – Iași, 1998, p. 85

² Martinet, Andre. *Elemente de lingvistică generală*., București, 1970, p. 30

³ Andrei, Bantaș; Elena Croitoru, *Didactica traducerii*, Editura Teora, București, 1999, p.11

traducerea este o artă care, ca și medicina, are o bază științifică. Bantaș și Croitoru în studiul consultat consideră că „dificultatea

nu constă în a considera traducerea ca fiind o artă sau o știință, ci în a sublinia complementaritatea lor.”⁴

Traducătorul este “un mag”, iar misiunea sa nu este tot timpul una ușoară. El trebuie să știe să jongleze cu cuvintele, să cunoască trăsăturile semantice denotative și conotative și, astfel, să decidă întrebuințarea termenilor. “Traducerea nu este niciodată un simplu transcodaj al unui monosistem standard într-un alt monosistem standard, ea este întotdeauna căutarea echivalențelor între două polisisteme extrem de complexe.”⁵ Umberto Eco se întreba în cartea sa “A spune cam același lucru. Experiențe de traducere” “Ce înseamnă a traduce? Primul răspuns consolator ar fi: a spune același lucru într-o altă limbă”.⁶ Deci, se poate afirma că traducătorul este făuritorul unei limbi noi. “Traducătorul este acela care trebuie să descopere tășurile cuvântului, surprinzătoarele asocieri de contrast, potrivirea perfectă a expresiei”.⁷

În 1991, Federația Internațională a Traducătorilor (FIT) sub egida UNESCO, a decretat 30 septembrie Ziua Internațională a Traducătorilor și nu a ales această dată întâmplător. În calendarul romano-catolic, astăzi este sărbătorit Sfântul Ieronim, traducător de referință al Bibliei din limba greacă, ebraică și aramaică în limba latină, în secolul al III-lea. O altă dată importantă ar fi cea de 26 septembrie. În fiecare an, începând cu 2001, pe 26 septembrie se celebrează Ziua Europeană a Limbilor, deoarece unul dintre cele 13 obiective specifice ale strategiei pentru educație și formare ale Uniunii Europene este ameliorarea procesului de învățare a limbilor străine.

Se pune întrebarea dacă poate fi limba mijlocul de exprimare a gândurilor și sentimentelor, a personalității? Așa se pare. Chiar dacă un moralist părea convins că limba a fost inventată pentru a ascunde gândurile. Și chiar dacă limba poate exprima și un neadevăr. Căci, într-un fel ori altul, până la urmă omul tot „se trădează” prin ceea ce spune și prin felul în care o face, inclusiv prin mimică, prin gesturi și prin alte aspecte. Până la urmă cineva este atât și așa, cât și cum se exprimă. (Wittgenstein: „Limitele limbajului meu semnifică limitele lumii mele”).

⁴ *Idem*, p.12

⁵ T. Ionescu, *Știința sau/ și arta traducerii*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003, p. 41

⁶ Umberto Eco, *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*, Editura Polirom, Iași, 2008

⁷ Andrei Bantaș, Elena Croitoru, *op. cit.*, p. 21

Este deja bine-cunoscută butada *traduttore traditore*. “A trece dintr-o limbă în alta îneamna a-i modifica structurile”.⁸ Astfel, actul de ”trădare” pe care îl face un traducător este unul asumat. Traducătorii sunt creatori de “punți de legătură între națiuni, rase, culturi, epoci, continente, între trecut și prezent. Au puterea de a birui timpul și spațiul”.⁹ Iar rolul lor în societate este cu atât mai important, cu cât “cuvintele nu îmbracă realitatea, ci sunt mai degrabă un soi de cuire de care se agață ideile”.¹⁰

Având ca bază de studiu o experiență de peste 15 ani și studii doctorale în domeniu, în prezentul articol urmărim să prezentăm predarea textelor specializate la studenții nefilologi și evitarea „capcanelor” care pot să apară în procesul de traducere a textelor la curs sau în cadrul studiului individual al studentului. În prezent sunt lector universitar doctor la Departamentul de Limbi Străine Specializate și predau *Cursul de germană specializată* (anul I) la 10 facultăți din cadrul Universității Babeș-Bolyai și sunt colaborator al Departamentului de Limbi Moderne Aplicate, unde predau limba germană (limba D) și Cursul de limba italiană contemporană. Este de la sine înțeles că în cadrul cursului de limbă străină se acordă o atenție deosebită și traducerilor specializate. Obiectivul fundamental al DLSS este formarea competențelor de comunicare academică în limbă străină. Programa de învățare vizează în mod specific achiziția de cunoștințe și dezvoltarea deprinderilor de comunicare într-o limbă străină ca instrument de formare și informare academică și profesională. Tipologia curriculară are în vedere crearea unui profil de vorbitor cu competențe axate pe studiul limbajelor de specialitate, având drept componentă de bază însușirea tehnicilor și strategiilor necesare pentru învățare independentă, conform nevoilor proprii.¹¹

Studenții care urmează un curs de limbă străină predat de cadrele didactice ale Departamentului de Limbi Străine Specializate (<http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/>) au posibilitatea de a-și dezvolta capacitatea de autoevaluare a nivelului de competențe și deprinderi, se vor deprinde să-și fixeze obiective reale și realiste, să-și selecteze în mod autonom materialele și să își urmărească singuri progresul.

Ce este traducerea specializată?

⁸ Roger T. Bell, *Teoria și practica traducerii*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 24

⁹ J. Delisle, Judith Woodsworth, *Traducătorii în istorie*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, p. 1

¹⁰ E. Nida, *Traducerea sensurilor*, Institutul European, Iași, 2004, p.142

¹¹ <http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/>

Aceasta reprezintă traducerea textelor care aparțin „domeniilor specializate, non-literare, din care cele mai cunoscute sunt știința și tehnologia, economia, marketingul, dreptul, politica, medicina și mass-media” (Gotti & Šarčević 2006: 9.). Traducerea specializată mai poate fi numită și traducere tehnică, definită de Sue Ellen și Leland Wright ca „traducerea textelor specializate, adică a textelor scrise în domeniul LSP” (1993: 1). Traducerea specializată poate fi „diferențiată de alte forme de traducere prin terminologie” (Newmark 1995: 151), prin caracteristici gramaticale.

Textul științific introducându-l pe student într-o nouă sferă de idei, îl determină să-și orienteze concepțiile, să aleagă alte cuvinte și expresii pentru a-și construi enunțurile; ascultarea textului și redarea lui în formă orală și scrisă are ca scop activizarea lexicului de specialitate, elaborarea priceperilor de a selecta informațiile referitoare la viitoarea specializare și construirea unui dialog spontan.

Este binecunoscut faptul că studierea limbilor străine la facultățile de profil și la facultățile tehnice diferă foarte mult. Și totuși, în ambele cazuri se urmărește obținerea aceluiași țel: formarea competenței de comunicare orală și în scris, precum și obținerea unor performanțe care să-i permită studentului să citească literatura de specialitate în limba străină studiată.

Cu studenții Facultății de Filosofie, Istorie, Teatru și Film se abordează un anumit tip de texte specializate. Experiența noastră didactică fiind formată cu preponderență în contextul predării științelor umane la Facultatea de Matematică și Informatică, Facultatea de Biologie și Geologie, Facultatea de Fizică, Facultatea de Chimie și Inginerie chimică, Facultatea de Geografie, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, facultăți care se axează pe domenii de studiu diferite, rezultă că, pentru studenții fiecăreia dintre aceste facultăți, profesorul de limbă străină este obligat să selecteze texte din domenii și arii de studiu uneori foarte diverse.

Am observat că studenții nefilologi au o reticență la prima vedere a textului respectiv. În receptarea textului specializat în limba străină se pot identifica mai multe tipuri de așa-zise “bariere”: cea a limbii, a gramaticii, a stăpânirii și a utilizării termenilor de specialitate din limba-țintă. Iar când trebuie să alcătuiască ei înșiși propoziții sau fraze, își cer voie să folosească dicționarul/ internetul. Traducerea este un moment esențial al oricărui act de comunicare, înlăturând conceptul de incompatibilitate și înlocuindu-l cu acela de complementaritate.

Există o delimitare clară între traducerea textelor literare “care vizează recrearea frumosului în limba-țintă, pe când traducerea textelor științifice vizează retransmiterea adevărului”.¹² Traducerea *are un rol foarte precis în procesul didactic.*

Un text științific are diverse caracteristici. În textul științific există o anumită dispunere lexicală și sintactică uzuală a materialului și un set comun de unități funcționale și instrumente formale, de exemplu, în texte legislative, utilizarea abundantă a pronumelor nehotărâte, a formelor verbale pasive și impersonale. În textele de specialitate întâlnim mai rar fraze construite prin coordonare. Aceasta datorită particularității limbajului științific care este precis, laconic, cu caracter informativ. Frecvent, se folosesc construcții subordonatoare care conduc mai clar ideea spre cititor. În textele științifice se stabilește o altă corespondență între categoriile de persoană și număr: devine activă persoana a III-a, utilizată la numărul singular și plural; persoana I tinde să fie folosită numai la numărul plural, iar persoana a II-a devine inactivă și, dacă se utilizează, atunci numai la numărul plural. Astfel, persoana I se substituie aproape exclusiv prin formele persoanei a III-a. Se folosește diateza pasivă foarte des.

Trebuie subliniat faptul că limba specializată nu este total izolată de limba comună, fiind un sector al acesteia, vectorul de transmitere a informației de specialitate. Spre deosebire de cuvânt, termenul aparține unui domeniu specializat care trebuie tot timpul specificat.

Pentru a facilita “exploatarea” textului specializat la curs, profesorul trebuie să recurgă la explicații care țin de gramatica contrastivă. Aici intervine rolul de “mediator ” între cele două limbi, întrucât acestea (română și germană) fac parte din familii diferite de limbi, deci există foarte multe deosebiri și în ceea ce privește morfo-sintaxa, iar aceste deosebiri ar putea fi bariere în procesul de traducere.

În procesul activității de traducere, cel care traduce întâlnește foarte multe greutăți. O problemă constituie *sensurile cuvintelor*, deoarece din punct de vedere semantic orice cuvânt este o unitate complexă, alcătuită din mai multe nuanțe de sens. Acestea pot fi dezvăluite în cadrul câmpurilor lexicale . Există trei trepte de stabilire a gradului de generalizare a sensurilor :

- a) **sens denotativ**, adică „direct”, și este sensul fixat în dicționare la N1;

¹² Georgiana Lungu Badea, *Teoria culturilor, teoria traducerii*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004, p. 7

b) **sensul referințial** – lexemele, care sunt, de obicei, cuvinte monosemantice din stilul administrativ – juridic etc;

c) **sensul conotativ** – valoarea suplimentară expresivă pe care o capătă cuvântul într-o limbă concretă. Conotațiile ne apar și ele la rândul lor de mai multe tipuri : *conotații asociative* – ele apar în diferite limbi pentru felurite obiecte, de obicei, sunt metafore; *conotații simbolice*- sunt de factură națională și sunt absolut specifice culturii și limbii date; *conotații – expresiv stilistice, conotații legate de tradiții și altele.*

Prin urmare, pentru a evita o traducere greșită, traducătorul trebuie să cunoască foarte bine toate înțelesurile cuvintelor din text.

O altă problemă în cadrul traducerii o constituie *problema „realiilor”* – cuvinte care redau noțiuni specifice care țin de cultura materială și spirituală a unui popor. Obstacolul cel mai mare îl constituie nu cuvintele ca atare, pentru care nu se pot găsi echivalențe, ci realitățile la care acestea se referă. De exemplu, francezii au 50 de cuvinte diverse pentru mai multe varietăți de pâine; echimoșii mai mulți termeni pentru a denumi zăpada ș.a.m.d.

Deseori traducătorul se ciocnește de așa-numitul *lexic intraductibil*. Există în limbi diferite cuvinte care denumesc noțiuni, obiecte, situații care nu există în experiența și în viața de toate zilele a persoanelor care posedă o altă limbă. Dar lipsa de echivalente nu înseamnă că traducerea este imposibilă. Ea poate fi efectuată, doar că ea își pierde unele nuanțe specifice, totuși sensul general poate fi păstrat. „Intraductibilitatea nu trebuie privită ca un mister sau ca o sperietoare. Ea este o noțiune statistică” afirmă J. Mounin, autorul unei lucrări de mare răsunset în teoria traducerii.

Una dintre cele mai mari dificultăți care apare la redarea dintr-o limbă în alta o prezintă *expresiile frazeologice*. Specificul frazeologismelor constă în faptul că sensul lor nu rezultă din suma sensurilor cuvintelor care o alcătuiesc, iar acestea la prima vedere, nu pot trezi suspiciuni unui vorbitor de altă limbă, de ex. *a mânca moarea cuiva*. Cuvintele acestei expresii pot fi utilizate în aceeași ordine și cu sensul lor direct, dar pentru a identifica frazeologismul trebuie să luăm contextul : „... și apoi tu nu știi cine-i mănâncă, *n-ai mâncat niciodată moarea ei* (I. Creangă)”. La fel putem să explicăm următorul exemplu: „Mai știi de unde sare iepurele? mai ales că bărbatu-său nu este aici.”(I. Creangă). Cuvintele subliniate luate aparte, în afară de context, vor avea cu totul altă semnificație. „La „scara intraductibil” sau „greu de tradus” frazeologismele sau expresiile

frazeologice ocupă aproape primul loc.” [Vlahov, Florin, p. 228] Întâlnim și așa-numitele *paralexeme regionale*, adică expresii care se întîlnesc în mai multe limbi. De ex. *a fi cu ochii în patru* există într-o formă identică în cinci limbi balcanice: română, aromână, albaneză, neogreacă și bulgară. Pentru redarea frazeologismelor dintr-o limbă în alta există mai multe procedee, care, însă, trebuie aplicate cu discernământ, căci o traducere mecanică sau o calchiere nereușită poate genera confuzii regretabile în textul din limba – țintă.

Cea mai mare dificultate la alegerea cuvintelor o constituie *polisemia, omonimia și sinonimia*. Prin urmare, omonimia este una dintre sursele de greșeli în traducere. Se confundă la traducere unitățile lexicale cu omonimele lor din altă limbă.

Din categoria aceasta fac parte greșelile numite în practica traducerii: „*falși prieteni*”. Prin “falși – prieteni” avem în vedere cuvintele, care având rădăcină comună în cele două limbi și fiind, de obicei, din același izvor, diferă în ceea ce privește conținutul semantic. Asemenea cuvinte mai sunt numite și omonime interlingvistice sau, respectiv, omonime bilingve. Reformatski afirmă că : „traducerea din limbi înrudite între ele ascunde foarte multe primejdii pentru traducători.”

Printre așa-zisele “capcane” care pot să apară în procesul de traducere mai amintim: 1) Barbarismul – tendința de a inventa un cuvânt care nu există în limba-țintă; 2) Solecism – greșeală de a propune niște structuri sintactice neexistente în limba dată; 3) Contra-sens – o traducere contrarie celei care presupune enunțul original; 4) Non-sens – lipsă de sens, când traducătorul nu-și recitește textul tradus; 5) Omiterea – refuzul de a traduce din cauza dificultății; 6) Greșeli ortografice (de pronunțare); 7) Supratraducere.

Problema realiiilor și culturemelor în traducere. „Fiecare limbă reflectă prin intermediul resurselor sale multiple aspecte ale vieții materiale și spirituale a poporului care o vorbește, redă cu ajutorul unor cuvinte și expresii inedite felul de a fi și valorile esențiale ale culturii și civilizației etniei respective.”[I.Condrea, 2004:99] În cazul, unde limba va căpăta niște caracteristici proprii numai ei, care la rîndul lor fiind condiționate de o cultură autohtonă, vor apărea niște unități lexicale și frazeologice, numite „elemente exotice”, realii, cuvinte intraductibile, etnografisme, cuvinte de fundal, străinisme. Aceste unități proprii doar unui popor, vor fi cu atât mai evidente cu cât ele vor fi relevate prin metode contrastive, când vor fi supuse traducerii și vor deveni clasice prin faptul că ele constituie deja niște simboluri ale intraductibilității: charme (fr), gentelmen (engl), dor, taină (rom). Cercetătorii bulgari S.Florin și S.Vlahov, în lucrarea „Intraductibil în

traducere” oprindu-se în special la semnificația termenului de realii, îi dau nu numai o definiție-sinteză: „*Realii* sunt cuvintele sau expresiile care denumesc obiecte caracteristice unei culturi, care de regulă nu au echivalente în altă limbă și de aceea nu sunt traduse după regulile generale”, dar și propun pentru realii o clasificare amplă, compartimentele principale fiind: 1. Realii geografice: stepă, preerie etc. În acest context unii savanți disting și categoria denumirilor geografice pentru țări, orașe etc. 2. Realii etnografice, care reflectă modul de viață, mâncăruri: spaghetti, pizza, mămăligă, vestimentație: sombrero, mocasini, opinci, cultura și arta: horă, trubadur, mărtișor, menestrel. 3. Realii socio-politice, care cuprind denumiri care se referă la denumiri administrativ-teritoriale, mișcări și partide etc.

Cu adevărate probleme se va ciocni traducătorul și atunci când va fi nevoit să traducă *culturemele*. Termenul de “culturem” a fost realizat din punct de vedere formal prin analogie cu „fonem, morfem, lexem” (culture + sufixul ume). Culturemele sunt „...niște enunțuri purtătoare de informații culturale, unități de cultură, „aluzii prestigioase” după Vinay și Darbelnet”. [G.Lungu Badea, 2001:367] Anume văzute din punct de vedere traductologic, culturemele au fost reconsiderate. Inițial, sub aspect lingvistic, ele nu reprezentau decât niște conotații, câmpuri semantice, iar ulterior ele sunt văzute sub aspect extralingvistic. În acest caz, culturemul va deveni un fenomen din societate, care pentru membrii acestei societăți are o relevanță specifică. După același autor, vom distinge din punct de vedere formal următoarele tipuri de cultureme: 1. Cultureme simple: Polichinelle, Cosânzeana; 2. Cultureme compuse: raison suffisante, embrassons-nous Folleville, iar din punct de vedere funcțional: 1. Cultureme istorice: burtă verde; 2. Cultureme actuale: poujadisme. Astfel, pentru “Ileana Cosânzeana” ar exista mai multe variante de traduceri, unele cu conotații și aluzii culturale: 1. Frumoasa cu părul de aur; 2. Frumoasa frumoaselor etc.

Traducerea specializată se opune traducerii literare. Ea întruchipează difuzarea cunoștințelor științifice în diferite domenii ale activității umane: economie, tehnică, drept, informatică, medicină etc, traduceri specializate fiind mult mai numeroase decât cele literare. Conform nivelului de complexitate și funcționalitate, traducerea specializată relevă câteva tipuri de texte: Texte științifice – texte, articole, monografii etc.; Texte funcționale – scrisori oficiale, contracte, reglementări etc; Texte utilitare - instrucțiuni tehnice sau farmaceutice, recomandări etc. Textele tehnice se caracterizează prin specificul lor denotativ, lipsit de conotații.

Termenul tehnico-științific impune coprezența unei **noțiuni** (*semnificatul noțional* e pasibil de o definiție lexicografică ce permite utilizări figurate) și a unui **concept** (*semnificatul conceptual* reprezintă conținutul strict al unei definiții tehnico-științifice, neadmițând decât sensul propriu). Se consideră că limba română este dinamică și deschisă schimbărilor, ceea ce implică, printre altele, *o mobilitate mare a vocabularului*, mai ales în condiții extralingvistice speciale, cum sunt cele de după 1990. Introducerea unor cuvinte noi, dezvoltarea unor *sensuri necunoscute* înainte și mai ales, „*migrarea*” unor cuvinte din lexicul specializat spre lexicul comun determină supunerea vorbitorilor (instruiți în grade diferite) la „presiuni” lexicale intense și complexe. Presa scrisă și vorbită are spații rezervate în care se îmbină *specializarea profesională* (tehnico-științifică) cu tendințe de extindere dincolo de specializare. În aceste condiții, satisfacerea *nevoilor comunicării* nu se poate face fără ca cele mai diverse grupe de vorbitori să nu apeleze la dicționare de diferite tipuri (dicționare generale și dicționare speciale). Și este unanim admis *caracterul instituționalizat al reglării uzului cuvintelor de către dicționare*. În *dicționare* se înregistrează un *inventar lexical* sau un lexic determinat, care se impune prin formă și sens, atât în *limba comună* cât și, mai ales, în *limbajele specializate*. Rezultă *caracterul descriptiv - normativ* al *dicționarelor* care reflectă uzul cuvintelor, dar îl și normează. *Dicționarele* se plasează între reprezentarea generală a *sistemului lexical* (lexic comun și lexic specializat) și folosirea lui concretă (*actualizarea*) în *vorbire* sau în *texte diverse* (de limbă comună, de diverse specialități, manuale școlare și universitare sau din mass -media). Sau, altfel spus, *dicționarele* oferă *o lectură socială a sensului pentru lectori diverși*.

Limba științifică și tehnică este destinată în primul rând specialiștilor. Când aceștia trebuie să comunice cu audiența mai puțin specializată este necesar apelul la dicționar pentru a explica termenii din textele de specialitate.

Limba naturală – comună sau specializată – este utilizată inevitabil atât în exprimarea cotidiană, cât și în cercul specialiștilor. Dar se poate afirma faptul că există cuvintele care trec, care migrează dinspre limba **comună** în **limbajul matematic**, cum ar fi: “*asemenea*”, “*cap*”, “*centru*”, “*picior*”, “*deschis*”, “*închis*”, “*ascuțit*” etc, dar se poate vorbi și despre un proces invers, adică termeni matematici să “*migreze*” înspre limbajul popular. În cadrul acestui proces nu se pierde sensul matematic, de bază. (“*diagonală*”, “*cerc*”, “*permetru*”, “*romb*” etc). Doar termenul “*obtuz*” cunoaște o deviere semantică: “*OBTUZ*, -ă, obtuzi, -e, adj.1. (În sintagma) *Unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 de

grade. 2. Fig. (Despre minte; p.ext. despre oameni). Care pricepe greu; redus, mărginit – Din fr. “obtus”, DEX : 617).

Atunci când nu se cunoaște foarte bine terminologia de specialitate, putem afirma că se poate aluneca foarte ușor spre variante neprofesioniste de traducere, iar “căderea în capcană” este inevitabilă.

Rolul profesorului este de a ghida studentul spre o comprehensiune a textului specializat, să semnalizeze posibilele “capcane” care ar putea să apară în procesul de traducere și să le faciliteze depășirea lor.

Concluzii

Din punct de vedere teoretic, învățarea limbajului de specialitate vizează două aspecte: lingvistic și metodic. Aspectul lingvistic se referă la minimizarea materialului lexical și gramatical, selectarea textelor cu conținut științific. Astfel de texte trebuie să aibă pentru studenți un caracter comunicativ, să fie interesante, să aibă o încărcătură informativă, să fie problematice, să țină seama nu numai de nivelul de cunoaștere a limbii străine de către studenți, ci și de nivelul cunoștințelor lor în domeniul viitoarei specialități (nivelul de competență profesională a studenților).

Dacă limba comună este definită, de obicei, ca totalitatea cuvintelor și îmbinărilor de cuvinte care se folosesc în mod curent, lexicului specializat îi aparțin toate elementele lexicale care sunt într-un mod sau altul, legate de o activitate specifică, de un domeniu științifico-profesional, și care sunt folosite de un grup de vorbitori în comunicarea lor scrisă sau orală, în cadrul unui domeniu al existenței sociale, profesionale și culturale. El are o sferă de întrebuințare limitată și, în consecință, este înțeles doar de un grup social strict determinat. Rolul profesorului de limbă străină este acela de a facilita procesul de comprehensiune al acestor texte specializate și de a elimina “barierele” care pot să apară în procesul didactic.

Bibliografie:

1. Lungu Badea, G., Teoria culturilor, teoria traducerii, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004
2. Bantas, A., Croitoru, E., Didactica traducerii, Editura Teora, București, 1999
3. Bell, R., T., Teoria și practica traducerii, Editura Polirom, Iași, 2000
4. Delisle, J., Woodsworth, Judith, Traducătorii în istorie, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008

5. Eco, U., A spune cam același lucru. Experiențe de traducere, Editura Polirom, Iași, 2008
6. Ionescu, T., Știința sau/ și arta traducerii, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003
7. Martinet Andre. Elemente de lingvistică generală .- București , 1970
8. Nida, E., Traducerea sensurilor, Institutul European, Iași, 2004
9. Saussure Ferdinand de . Curs de lingvistică generală – Iași , 1998
10. Katharina Reiss, La critique des traductions, ses possibilities et ses limites. Traduit de l'allemand par C. Bocquet. Arras,Artois Presses Universite,2002, coll. "Traductologie"
11. Alexandra Vrânceanu, Semiotica imaginii vizuale, în "Analele Universității București, Limbă și Literatură română", an XLX, 1996
12. <http://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-straine-specializate/>